ІВАН МЕЛЕЖ

Павел прыехаў

Іван Мележ

ПАВЕЛ ПРЫЕХАЎ

апавяданне

У пакоі стала прасторна і ціха,— пайшлі госці і панеслі разам з сабою і шум, і крыкі. За сталом сядзелі адны Павел ды Марцін.

Насця зморана апусцілася на лаўку, паклала абедзве рукі на ўскрай стала, нібы ёй самой цяжка трымаць іх, спакойна акінула чорнымі, зацененымі бяссонніцай вачыма таварышаў. Марцін хрыплым пасля песень і гарэлкі голасам апавядае пра нейкую партызанскую засаду. Правая Марцінава рука ляжыць на Паўлавым плячы, пальцы трымаюцца за пагон; здаецца, што Марцін толькі што абдымаў таварыша. Павел слухае з цікавасцю, у вузкіх шэрых яго вачах час ад часу ўспыхваюць неспакойныя агеньчыкі...

Колькі ж гэта яны будуць апавядаць адзін аднаму пра свае баі і засады! Напэўна, канца не будзе іхняй размове, а на дварэ пачынае світаць. Насця знарок шырока пазяхнула і сказала:

— Пілі, елі, маладую бачылі? Пара і чэсць ведаць...

— Як гэта? — нібы не зразумеў Марцін. У кутках яго вуснаў затрапятала затоеная ўсмешка.

— А так — трэба ўставаць з-за стала.

— А-а, вунь што, загадваеш, значыцца, эвакуіравацца...

Марцін падняўся, падзякаваў Паўлу і Насці за пачастунак.

— Мусіць, і добра, што загадала, бо мы, пэўна, яшчэ сядзелі б тут, сядзелі, ліха яго ведае колькі... Глядзі, Павел, ужо ноч сыходзіць?!.

На развітанне працягнуў Паўлу руку. Той рукі не падаў, прамовіў, зашпільваючы каўнер кіцеля:

— Я цябе праваджу.

І вось — яны ідуць па маўклівай, зацягнутай ранкавым прыцемкам вуліцы, два шчырыя сябры, Марцін і Павел.

Ідуць разам — упершыню за доўгія гады ростані. На вуліцы ні аднаго чалавека. Пад нагамі шамрыць прамочаны начной вільгаццю пясок.

Міма праходзяць ціхія хаты, сочаць за таварышамі соннымі, чорнымі вокнамі. Каля хат цёмныя здані дрэваў, што прыселі да зямлі ад цяжару галля,— сады; ад іх патыхае водарам налітых вострым сокам яблык.

Здалёку, з тока, даходзіць ціхае мармытанне. Малоцяць. Павел слухае гэтую гаворку, і ў сэрцы яго трымціць нешта напаўзабытае, як успамін маленства.

Сябры ідуць і, паддаючыся маўклівасці раніцы, маўчаць. Абодва адчуваюць, што яны сягоння блізкія і дарагія адзін аднаму, як браты. Каля хаты, у якой жыве Марцінава сястра, спыняюцца.

— Ідзі, Насця там чакае не дачакаецца,— штурхае Марцін сябра ў бок, потым дадае з тварыскім дакорам: — Ты так і не расказаў нічога пра бой за Берлін.

— Раскажу калі-небудзь... Цяпер, браце, у мяне не тое на душы — усё ніяк не нагляджуся на сваіх партызанаўцаў... не надыхаюся, як пахне ў нас спасаўкамі.

Павел шумна і прагна, на поўныя грудзі, увабраў ранішнюю свежасць, настоеную пахам яблык.

— Эх, каб ты ведаў, што мы адчувалі, калі вярнуліся з лесу,— успомніў Марцін.— Паўсяла, як пустыня, толькі попел ды галавешкі... Сэрца крывавымі слязьмі абліваецца... А ўсё роўна, ведаеш, радаваліся звароту...

— Хораша ў нас, Марцін,— шырыня, прастор... Там, у Нямеччыне,— неяк цесна, вузка, гняце ўсё... Кожны аддзяляецца каменнаю сцяной. Толькі за свой куток ды свой шнурок дрыжыць — дзіка мне ўсё гэта было. Я табе калі-небудзь пад настрой раскажу абавязкова... Прыехаў дамоў, дык лягчэй уздыхнуў. Шырыня, прастор!..

— А мне сягоння, прызнаюся, больш за ўсё да сэрца

музыка... Чуеш?

Павел, які ўвесь час мімаволі прыслухоўваўся да шуму малатарні, адказаў:

— Чую...

— У мяне, Павел, сягоння нібы свята — скончылі жаць, малоцім... Гара з плеч. Горача мне было з казакамі маімі ў жніўні гэтым, папёкся досыць. Але — добра, што добра канчаецца...

Раптам схапіў Паўлаву руку.

— Ну, на гэтым скончым... Пара і чэсць ведаць, як Насця кажа. Ідзі адлежвайся, бо хутка ў работу вазьму. На адпачынак вялікі не спадзявайся, — хоць ты і друг мой,— не дам. Патрэбны ты, казак, мне...

— Не, брат, нічога не зробіш.

Павел смяецца, б'е Марціна па плячы:

— Нічога не зробіш — хоць ты цяпер і маё непасрэднае вышастаяшчае начальства, якому я павінен падпарадкавацца... Не маеш ніякага права... Пасля сямі год — як ні круці — сем месяцаў на адпачынак выходзіць...

Павел паціснуў на развітанне руку, паволі пайшоў дахаты. Ён думаў пра тое, што мінула сем год, як ён не рабіў у калгасе, сем не абы-якіх год, адгрукала тры вайны — і вось ён зноў ідзе па вуліцы, як хадзіў некалі хлопцам пасля спаткання з Насцяю... І Марцін тут ходзіць. Паранены, скалечаны... «Як шкода, што няма яго Ганны!..»

Багата, багата каго не стала ў Каранёўцы. Андрэя няма... Гаркушы Андрэя, яго таварыша... Алена гадоў на дваццаць пастарэла... Колькі гаварыў, бывала, пра яе Андрэй. А ёй — кожны дзень, мусіць, па два лісты пасылаў, пакуль можна было...

І Каранёўка не тая цяпер. Палова яе — з таго краю, які

будаваўся ў апошнія гады — пайшла з агнём; там, дзе цяпер папялішчы і новыя зрубы, стаялі раней прасторныя, светлыя хаты, цвілі пад вокнамі акацыі і бярозы. Каля Андрэевай хаты на лавачцы збіраліся кожны вечар дзяўчаты і хлопцы — спачатку спявалі, гаманілі, потым разыходзіліся парамі, хто куды... Толькі Андрэй з Аленаю заставаліся на лавачцы, шапталіся аб нечым да світання...

Каля сваёй хаты Павел спыніўся, раздумваючы, ісці ў хату ці, можа, падацца ў поле, палюбавацца, пацешыцца даўно не чутым хараством празрыстай польнай раніцы. Пастаяў хвіліну, ступіў на ганак, але ў хату не пайшоў, пастукаў па шыбе. Убачыў здзіўлены Насцін твар, кіўнуў, каб выйшла. Яна адчыніла акно.

— Ты чаго? Як кавалер усё адно!

— Хадзем, пагуляем. У поле...

— Ну, канечне ж, кавалер! Гуляць на світанні! Спаць ідзі.

— Галава баліць нешта. Ды і раніца — другой такой не будзе!

— Раніца як раніца. Самы час спаць!

— Надзень жакетку, бо свежа...

Ён сышоў з ганка. Чаму не хочацца спаць? Трэція ж суткі не счыняе вачэй, ушчэнт змардаваўся з дарогі і ад бяссонніцы. Чаму хочацца глядзець і глядзець на гэтыя палі, на хаты, слухаць няўціхнае мармытанне малатарні?

Эх, хто ведае, што цяпер у Паўла на душы?

Насця паявілася хмурная, на ўсмешку яго не адказала, не таіла, а знарок паказвала, што злуе.

— Кручаны! Ну і кручаны ж! — прамовіла з папрокам і замоўкла надоўга.

У канцы вуліцы напаткалі старога чалавека ў вайсковай шапцы з выцвілым малінавым аколышам. Стары ішоў павольна, апусціўшы галаву, згорбіўшыся, у правай руцэ была сякера з доўгім выслізганым рукамі тапарышчам. Чалавек быў паглыблены ў нейкія свае думкі, відаць, разважаў сам з сабою. «Стары Скорык, Васілёў бацька»,— пазнаў Павел.

— Дзядзька Скорык, куды вы так рана?

— А-а? — прахапіўся той.— Хто ж гэта? — жмурыў блеклыя слепаватыя вочы стары, узіраючыся ў твар вайскоўца:

— Паўлік Абуховіч?! — пазнаў ён нарэшце, і жоўтыя яго бровы слаба дрогнулі.— Мне казалі, што прыехаў, учора... Ды вось, на працу... Марцін сказаў, што трэба канчаць свіран... цеслярам сказаў.

— Вы ў цяслярнай брыгадзе?

— Што кажаш? Ага, цясляр, Паўлік... Дык я і іду...

— Рана ж яшчэ, дзядзька Скорык! Хто ж у такую рань пачынае працу?

— Э, чаго там рана, Паўлік. От дацягнуся памалу, вазьму сякеру ды буду цюкаць памаленьку...

«Колькі ж яму цяпер год?» — падумаў са здзіўленнем Павел, пазіраючы ўслед старому, які брыў па вуліцы. Яшчэ калі Павел ішоў у армію, Скорыку было каля васьмідзесяці, ужо тады ён быў ледзь не самы стары чалавек у Каранёўцы. Яго аднагодкі або спалі ў зямлі, або сядзелі на печы, а стары Скорык, яшчэ моцны, амаль штодня хадзіў са сваёю сякераю на калгасныя будоўлі...

Сонца пакуль спала, але наваколле ўсё больш яснела. На траве былі ўсюды відны мутныя кроплі расы.

З вуліцы Павел і пакрыўджаная, непадступная Насця збочылі на дарогу, што паўз калгасны двор слалася ў поле.

На двары, як і на вуліцы, было яшчэ пуста, адно каля кароўніка ішлі дзве жанчыны з цынкавымі вёдрамі, напэўна, даяркі. Раптам да Паўла дайшло спакойнае, працяўшае — му-у, му-у-у, дыхнула салодкім пахам цёплага сырадою.

Ён акінуў шэрымі, крыху стомленымі вачыма спачатку прыземістую даўгую будыніну кароўніка, на якой яшчэ не паспелі пасівець бярвенні, потым канюшню, што цягнулася насупраць, з другога боку двара. За канюшняй тырчаў яшчэ адзін даўгі зруб, але няскончаны; пляскаты яго верх, без кроквaў, нагадаў Паўлу хаты, якія ён бачыў, калі ваяваў на Каўказе.

Паўлу ўспомніліся Марцінавы словы: «Горка было спачатку. Ні каня, ні каровы. Толькі вол, дый той гол, як у прымаўцы... Мяхі з насеннем цягалі аж на Кругі на ўласным гарбу. Зямлю дык жалязнякамі калупалі...»

Павел глянуў на Насцю і не вытрымаў:

— Ну, доўга ты будзеш яшчэ такою хмарай!.. Не разумееш — не бачыў жа ўсяго даўно!.. Ух і наравістая ж ты!

Ён абняў жонку за плечы, прытуліў, але яна вызвалілася.

— Не падлізвайся! Не разамлею! — Усё ж як бы трохі памякчэла: — Нібы не паспеў бы ўдзень пaглядзець. А то вочы, як медзякі...— І неспадзеўкі — так мяняцца магла, мабыць, толькі яна адна ў свеце — гарэзна засмяялася: — Калі я гадзінку пабуду з табой удвух? То сустрэча, то госці — вечна хата поўна людзей. Нацалавацца ўволю няма як!

Павел таксама засмяяўся. Даспадобы была яму Насціна задзірыстая шчырасць і вясёласць...

— Што ж гэта вас ні свет ні зара прынесла сюды? — такімі словамі спаткала іх Алена, калі яны прыйшлі на ток.

— А ты вось запытайся ў яго! — Насця з папрокам

зірнула на свайго чалавека.— Хіба ж яго, упартага, стрымаеш?.. Ат, няхай, не перарвецца... Паспіць яшчэ, хопіць часу.

Алена засядзелася на вечары ў іх нядоўга. Павел, для якога яна была вельмі дарагім госцем, з самага пачатку вечара заўважыў, што ёй сярод гэтага вясёлага тлуму і гаворак нялёгка. Павел непрыкметна сачыў за ёю і стараўся развесяліць. Алена то смяялася разам з усімі, то раптам хмурнела, пухлыя, як у дзяцей, губы дрыжалі, і Паўлу здавалася, што яна вось-вось зарыдае. Яна першая паднялася і пачала была развітвацца, але Насця ўгаварыла яе застацца. Усё-ткі Алена села за стол неахвотна. Не мінула, напэўна, і паўгадзіны,— узнялася зноў...

На мастку стаіць Вольга. Як заўважыла Паўла, кінула ўсё, саскочыла. Усміхаючыся лагодна, папраўляючы рукою запыленыя бялявыя валасы, што выбіліся з-пад хусткі, падышла да Паўла.

— Дзень добры, Павел! Паглядзець хочаш на нас... Шумна тут, пыльна... Бачыш — чорная якая? І няёмка паказвацца такой госцю.

— Ну, скажаш. Самы прыгожы выгляд! Пазайздросціць можна!

— Не смейся, Паўлік!

— Ад шчырага сэрца, Волечка!..

Каля Паўла хутка збіраўся натоўп. Пра тое, што ён вярнуўся з арміі, ведала, мусіць, усё сяло, але бачыць яго давялося мала каму, бо людзі ўвесь дзень былі на полі. Ад сцірты, ад трактара, ад вазоў, на якіх вазілі снапы і мяшкі са збожжам, падыходзілі і падыходзілі жанчыны, мужчыны, падлеткі. Віталіся з земляком.

Шмат каго з моладзі Павел не пазнаваў, бо тыя, калі ён ішоў у армію, былі дзецьмі і за гэты час вельмі змяніліся.

— Чый жа гэта? — не раз пытаўся ён, падаючы руку

якому-небудзь доўгаму загарэламу падлетку з віхрастаю чупрынай.

Людзі лавілі кожнае слова, якое казаў Павел. Усе чакалі, Павел зараз пачне расказваць пра баі, пра заграніцу. А Павел нічога не апавядаў, а ўсё распытваў — пра іх клопаты, пра малацьбу, пра жніво.

Цікаўныя вочы маладых найбольш пазіралі на пагоны з трыма зорачкамі і маленькімі танкамі, на тры ордэны і на медалі, што зіхацелі на грудзях. Яны глядзелі на земляка з гордасцю, і, напэўна, не адзін з іх пазайздросціў Паўлу... Старым больш кінулася ў вочы, што Павел вельмі змяніўся за гэтыя гады з аблічча. Па краях вясёлага, дабрадушнага рота глыбока ўеліся два раўчакі маршчын. На шчаках і невысокім, з надброўнымі дугамі, ілбе бялела некалькі плям, якія асталіся пасля аднаго бою, калі Паўлаў танк згарэў ад нямецкага снарада.

— Пусціце ж мяне хоць вокам зірнуць!..— пачуў раптам Павел за натоўпам сярдзіты старэчы голас.— За гэтай блазнотай ніколі нічога не пабачыш!.. Адыдзіце вы ўбок!

Праз жывую густую агарожку людзей да Паўла праціснулася хударлявая старая жанчына з сухім зямлістым тварам, з зеленаватымі, строга прыплюшчанымі вачыма.

— Можа ўжо і не пазнаеш мяне? — наўмысля няласкава прабурчала яна.

— Як гэта не пазнаю вас! Што вы! Такога вядомага чалавека не пазнаць? Цётка Маланння!

— Помніш, значыцца...

Пад дабрадушныя смешкі людзей строга аглядзела ўсю шыракаплечую, карчакаватую постаць Паўла, сухою, учэпістаю рукою ўзяла кружок медаля і, наблізіўшы да яго твар, марудна, па складах прачытала: «За взяти-е Бер-ли-на».

— То ты Берлін, значыцца, браў? А бо, а я не ведала, што там наш каранёвец быў! То ты там увесь час і жыў? Гэта ж год, мусіць, цэлы год... Што ж ты там так доўга рабіў?

І раптам скамандавала:

— А ну, пакажы, рыбка, ручкі. Пэўна, беленькія, мякенькія — адвыклі ад мужыцкай працы?..

— Што вы, цётка! — папракнула з натоўпу Лізавета.— Сароміце нас перад чалавекам!.. Спатканне называецца — толькі што чалавек прыехаў, а вы да яго — з такім прыветам!..

— Не падказвай!

Старая памацала шырокія, з плямамі ад апёку рукі, але нічога не сказала. Відаць, рукі тыя Паўлавы былі таксама шурпатыя, натруджаныя.

— Указчыца знайшлася,— буркнула без злосці ў бок Лізаветы,— сама ведаю, што рабіць...

Ад таго, як стала малатарня, мінула якіх-небудзь некалькі хвілін, а Алена занепакоілася — трэба зноў пачынаць... Пабачылі Паўла — і хопіць, нельга больш марнаваць часу. «Вось хіба прыйдзе дзённая змена, тады, ідучы ў сяло, і пагаворым і паслухаем».

Няхай Павел не крыўдзіцца, што сустрэча — такая кароткая. Ён жа ведае, што Алена адрывае людзей ад яго зусім не таму, што лічыць яго за абы-якога госця.

Яна загадала станавіцца на месцы. Трактарыст падышоў да трактара; уцёршыся левай рукою ў бліскучы вобад пярэдняга кола, раз, другі крутнуў ручку. Трактар залапатаў — спачатку ціха, з перабоямі, нібы чалавек, што душыцца кашлем; потым усё хутчэй, пакуль лапатанне не злілося ў роўны, мерны гул. Крануўся і папоўз пас. Вольга падала ў барабан разгорнуты сноп, барабан перастаў ляскатаць, загуў басам — напружана і цяжка.

Павел, як зачараваны, пазіраў на спрытныя, быстрыя Вольчыны рукі, на вузкія пакатыя плечы, якія яна час ад часу паварочвае туды-сюды, нібы дапамагаючы рукам. «Умее рабіць, нічога не скажаш, умее...— думае Павел з адабрэннем.— А да вайны, здаецца, ніколі не станавілася на масток!»

— Волька ж — малайчына, а! — падышоўшы да Алены,ківае Павел у бок Вольгі.

— Гэ-эх, хлебным пылам пахне...— удыхае Павел забыты пах свежай саломы, пах сухога жыта — такі дарагі і знаёмы, што шчыміць у горле.— Даўно я не спытваў такога...

Праз шум малатарні Алена амаль не пачула, што гаварыў ёй Павел, але, і не чуючы тых слоў, яна ведала значэнне іх. Чулым сэрцам угадала Паўлаў настрой; не памылілася, калі падумала, што запаліла салдата.

— Цяпер мне, напэўна, адстаўка? Куды мне, мусіць, да Волькі?.. Ці — можа, паспрабаваць?..

Не спяшаючыся, пачаў расшпільваць кіцель, зняў яго і, акуратна склаўшы, падаў Насці.

Цяпер — без кіцеля, без ордэнаў, у белай палатнянай сарочцы — ён раптам стаў падобны да ўсіх тых, хто працаваў пры малатарні. Ідучы да Вольгі, на хаду закасаў рукавы.

— Гэ-эх, даўно я не трымаў снапа...

Узляцеў на масток, узяў з Вольчыных рук разгорнуты сноп і пусціў на барабан. Людзі, што рабілі вакол, пабачыўшы шыракаплечую Паўлаву постаць на мастку, заварушыліся жвавей. Хоць і быў Павел сваім чалавекам і не раз некалі стаяў на мастку, хоць цяпер у сарочцы з закасанымі рукавамі і не вылучаўся звонку нічым ад іншых калгаснікаў, але ж даўно людзі не бачылі яго тут. З насцярожанасцю і ўвагай сачылі за мускулістымі дужымі рукамі, нібы правяралі, ці не адвык Павел.

Паўлавы рукі, шырокія, вузлаватыя, ходзяць спакойна і ўпэўнена, быццам нічога іншага не ведалі, а толькі калгасную працу. Нібы не танкам кіравалі яны сем год, а рассцілалі снапы перад барабанам або касілі сена.

Па ўсім відаць: не адвык Павел.

Сэрца Паўла захлынаецца ад радасці, што ён зноў стаіць за мастком, зноў убірае пах сухога жыта.

Увішная Малання без упынку развязвае сноп за снапом, падсоўвае да Паўла. Той падае ў барабан.

— Папрацуй, сынок. Гэта табе не ў машыне сядзець!

Мігатлівыя вылізаныя білы хапаюць сухія шапаткія сцябліны, прагна ўцягваюць у пашчу малатарні. Барабан раве напружана, як танк, што ўзбіраецца на гару.

Ні на хвіліну нельга спыніцца, бо снапы ўсё падыходзяць і падыходзяць. Ледзь толькі прыпознішся падаць сноп, як барабан пачынае злавацца, ляскатаць...

Навокал мітусяцца людзі — адны падаюць і развязваюць снапы, другія — граблямі адкідаюць пульхныя скамечаныя абярэмкі саломы, трэція — коньмі адвозяць у стог пружыністыя копы. Нібы штосьці адлічваючы, рытмічна стукае саламатрас.

Усё варушыцца, спяшаецца, ходзіць, быццам часткі адной вялікай машыны. Над малатарняй паднімаецца і трапеча ў ранішнім жнівеньскім спакоі рудая хмарка...

Прыйшла дзённая змена. Над полем, над сінім поясам далёкага лесу зіхацела сонца. Малатарню спынілі.

Саскочыўшы з мастка, Павел убачыў каля незавязанага поўнага мяшка Марціна. Старшыня стаяў, абапіраючыся на кіёк,— ён зачэрпнуў далонню у мяшку, падняў жменю, пачаў прыглядацца да зерня.

Поруч з Марцінам стаяла Алена, нейкая дзіўная, вінавата памаладзелая.

Абтрэсваючы пыл, што цёмным пластом наляпіўся на сарочку, Павел падышоў да іх.

— Што вы тут варожыце?

— Ды вось гляджу, ці не намалоў ты мне, малоцячы, мукі заадно? Думаю, можа, ён так пастараўся, што ў млын не трэба везці...

— Ну і як, не пабіў зерне?

— Не пакуль, калі праўду казаць, нават круп не нарабіў! У млын, адным словам, трэба будзе везці.

— А салома чыстая? — запытаўся Павел у Алены.

— Чыстая...

Павел узяў дробачку сухіх, даўгаватых, з прадоўжнымі раўчачкамі зярнят і паклаў у рот. Расціснуўшы зубамі, ён адчуў прэсны смак свежай мукі.

На яго твары белаватыя плямы ад апёку і мутныя шнуры ад пылу перамяшаліся. Здаецца, што ўсе гэтыя плямы сыдуць адразу, як толькі пырснеш вадою.

Марцін раптам усміхнуўся.

— Ты што ж гэта, таварыш танкавы начальнік, не стрымаў свайго слова пра водпуск?

— Вінават! Каюся, Марцін!.. Не ўтрываў, разумееш,— захацелася паспрабаваць... І, брат, здаецца, някепска атрымліваецца, а, як ты думаеш? Атрымліваецца? Ну, вось... А наконт водпуску — мне, Марцін, і сем дзён замнога... Так што, як кажуць, ты май на ўвазе...

1947

Іван Мележ

Нарадзіўся 08.02.1921 г. у вёсцы Глінішчы Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці.

Пасля заканчэння сярэдняй школы (1938) працаваў у Хойніцкім райкоме камсамола. У 1939 годзе паступіў у Маскоўскі інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце. У 1942 годзе цяжка паранены. Пасля лячэння яго адправілі ў тыл. У 1943 годзе выкладаў ваенную падрыхтоўку і адначасова вучыўся на філалагічным факультэце ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, які знаходзіўся на станцыі Сходня пад Масквой. Закончыў універсітэт ужо ў Менску ў 1945 годзе, паступіў у аспірантуру і выкладаў беларускую літаратуру. І.Мележ працаваў у рэдакцыі часопіса «Полымя», у ЦК КПБ. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1967-1976), быў старшынёй Беларускага камітэта абароны міру і членам Сусветнага Савета Міру. Член СП Беларусі з 1945 года.

Выйшлі зборнікі аповесцей, апавяданняў, нарысаў, крытычных артыкулаў: «У завіруху» (1946), «Гарачы жнівень» (1948), «Заўсёды наперадзе» (1948), «Блізкае і далёкае» (1954), «У гарах дажджы» (1957), «Што ён за чалавек» (1961), «Жыццёвыя клопаты» (1975), «Белыя вішні і яблыні» (1976) і інш. Аўтар раманаў «Мінскі

напрамак» (1950, кн. 1; 1952, кн. 1-3; дапрацаванае выданне ў 1974), цыкла раманаў «Палеская хроніка» - «Людзі на балоце» (1962), «Подых навальніцы» (1966), «Завеі, снежань» (1978). У 1969-1971 гг. выйшаў збор твораў у 6-і, у 1979-1985 гг. - у 10 тамах.

«У аснове Мележавага мастацкага свету - багаты рэальны свет простых людзей у іх адзінстве з прыродай, з зямлёй. Пісьменнік падае сваіх герояў ва ўсёй іх жыццёвай канкрэтнасці. Яны быццам выхаплены з жыцця. І не аддзелены ад яго, пададзены разам з жыццём, якое іх акружае, з якім яны пастаянна ўзаемадзейнічаюць» (С. Андраюк).

Іван Мележ узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1962, за раман «Людзі на балоце»), Ленінскай прэміі (1972, за раманы «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы»), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1976, за кнігу «Жыццёвыя клопаты»).

Народны пісьменнік БССР (1972).

Памёр 09.08.1976 г.

Падрыхтаванае на падставе: Мележ Іван, Збор твораў. У 10-ці т. Т. 1: Апавяданні, аповесці.— Мн.: Маст. літ., 1979.— 448 с., 5 л. іл.

Літаратурная спадчына лаўрэата Ленінскай прэміі, народнага пісьменніка Беларусі Івана Паўлавіча Мележа (1921-1976) стала нашым нацыянальным гонарам. Гэты дзесяцітомны Збор яго твораў уключае ў сябе ўсё лепшае, што створана пісьменнікам.

Першы том склалі апавяданні і аповесці Івана Мележа. У томе публікуецца прадмова доктара філалагічных навук, прафесара і пісьменніка Алеся Адамовіча, а таксама каментарыі.

Рэдактар: У. В. Гніламёдаў